

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

заможляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Тарас Ткачук

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

40 ТЕМ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

ДО ТЕСТІВ ЗНО

**ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН**

УДК 821.161.2(076)
ББК 83.3(2Укр)я729
Т48

*Матеріал апробовано
Вінницьким обласним центром освітніх технологій*

Ткачук Т.

Т48 Українська література. 40 тем для підготовки до тестів ЗНО /
Т. Ткачук. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан,
2016. — 104 с.

ISBN 2005000007354

Посібник призначений для підготовки до тестів зовнішнього незалежного оцінювання. Довідник складено відповідно до чинної програми Міністерства освіти і науки України 2016 року з української літератури.

Для зручності весь матеріал з української літератури подано у таблицях. Перевірити й закріпити здобуті знання можна з допомогою літературних диктантів та цитатних характеристик, які розміщені в кінці посібника.

Для вчителів української літератури, старшокласників та всіх, хто готується до зовнішнього незалежного оцінювання.

УДК 821.161.2(076)
ББК 83.3(2Укр)я729

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ЗМІСТ

Роди і жанри літератури.....	5
УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ.....	6
ДАВНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА.....	8
<i>Повість минулих літ.....</i>	8
<i>Слово про похід Ігорів.....</i>	9
Григорій Сковорода	10
НОВА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА.....	11
Іван Котляревський.....	11
Григорій Квітка-Основ'яненко.....	13
Тарас Шевченко.....	14
Пантелеймон Куліш.....	17
Іван Нечуй-Левицький.....	18
Панас Мирний.....	19
Іван Карпенко-Карий.....	20
Іван Франко.....	21
Михайло Коцюбинський.....	23
Ольга Кобилянська.....	24
Леся Українка	25
Микола Вороний	26
Олександр Олесь.....	27
НОВІТНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА.....	28
Павло Тичина.....	28
Максим Рильський.....	29
Микола Зеров.....	30
Микола Хвильовий.....	31
Володимир Сосюра.....	32
Юрій Яновський.....	33
Валер'ян Підмогильний.....	34
Остап Вишня.....	35
Богдан-Ігор Антонич.....	36
Микола Куліш.....	37
Олександр Довженко.....	38
Олесь Гончар.....	40
Андрій Малишко.....	41
Василь Симоненко.....	42
Григір Тютюнник.....	43
Василь Стус.....	44

Іван Драч.....	45
Ліна Костенко.....	46
Євген Маланюк.....	48
Іван Багряний.....	49
ЛІТЕРАТУРНІ УГРУПОВАННЯ ТА ОБ'ЄДНАННЯ.....	50
Літературні напрями.....	53
Літературні диктанти.....	54
Програма з української літератури.....	101
Найуживаніші художні засоби.....	103

ТЕМА №1

Роди і жанри літератури			
епос	ліро-епос	лірика	драма
<p>прислів'я приказки анекдоти загадки міфи легенди казки: — про тварин — побутові — героїко-фантастичні</p>	<p>балади історичні пісні думи билини</p>	<p>1) календарно-обрядові Зимовий цикл: колядки щедрівки Весняний цикл: веснянки, гаївки (гаїлки) великодні Літній цикл: русальні купальські, обжинкові, жнивварські (зажинкові, жнивні, обжинкові) 2) соціально-побутові станові, козацькі, кріпацькі, рекрутські, бурлацькі, наймитські, стрілецькі, повстанські та ін. 3) родинно-побутові обрядові: весільні, пологові, хрестинні, поховальні, плачі необрядові колицкові, пісні про кохання, про родинне життя, про долю матері, сироти, удови тощо.</p>	<p>пісні-ігри вертеп народна драма (сватання, весілля, похорон)</p>
<p>новела оповідання повість роман роман-епос</p>	<p>співомовка балада байка поема роман у віршах</p>	<p>Сонет ода гімн елегія За тематикою ліричні твори поділяють на: — інтимну лірику — пейзажну лірику — філософську лірику — громадянську лірику — патріотичну (дехто її відносить до громадянської)</p>	<p>драма комедія трагедія трагікомедія водевіль</p>
Усна народна творчість			Художня література

ЖАНРИ

ТЕМА №2

Усна народна творчість

<p>Історичні пісні Теорія літератури (ТЛ): Історичні пісні – це фольклорний жанр, який належить до ліро-епосу. У них розповідають про конкретні історичні події чи реальні постаті. Історичні пісні мають мелодію, у них можна визначити розмір.</p>	<p>«Ой Морозе, Морозенку» У творі оспівана загибель молодого козака Морозенка з відомого роду Морозів. Мати Морозиха, йдучи в місто, передчуває лихо (1): У творі використано сталі епігети (художні означення): <i>славний козаче, сивий коник, висока могила, криваві стрічки</i>. Є анафора (єдинопочаток) – (2): Строфи дворядкові.</p>	<p>1) <i>Ой щось рано-ранесенько став мак розпускаться, Мабуть, син мій Морозенко в неволю попався.</i> 2) <i>Ой Морозе-Морозенку, ти славний козаче, За тобою вся Україна тяжко-важко плаче!</i></p>
<p>«Чи не той то Хміль» – пісня належить до періоду козацько-польських воєн, зокрема Хмельниччини (1648–1654).</p>	<p>«Чи не той то Хміль» В основі твору – одна з найвизначніших подій війни під проводом Б. Хмельницького – перша перемога під Жовтими Водами 5 травня 1648 року. Ідея – плекання поваги до талановитого полководця – Б. Хмельницького. Образ гетьмана поетизовано і героїзовано. У пісні є елемент діалогу між народом і ватажком (натяк на близькі та довірливі стосунки між ними). Використано паралелізм (1):</p>	<p>1) <i>Чи не той то хміль, що коло тичин в'ється? Гей, той то Хмельницький, що з ляхами б'ється.</i></p>
<p>Пісні Марусі Чурай Маруся Чурай – жила у Полтаві, мала чудовий голос, складала пісні. Сучасниця Хмельницького.</p>	<p>«Засвіт встали козаченьки» Пісня побудована у формі діалогу між матір'ю і козаком, який їде захищати свій край. Він просить матір захистити свою кохану Марусю. Матір зауважує (1): У творі багато пестливих слів (2, 3): <i>синочку, неділеньки, матусенько, вороненький</i>. Пісня має обрамлення (починається і закінчується тією самою строфою): <i>Засвіт встали козаченьки В похід з полуночі, Заплакала Марусенька Свої ясні очі</i>.</p>	<p>1)– <i>Яка ж бо то, мій синочку, Година настала, Щоб чужая дитиночка За рідную стала?</i> 2)– <i>Працюй, милий мій синочку, Та не забувайся, За чотири неділеньки Додому вертайся!</i> 3) – <i>Ой рад би я, матусенько, Скоріше вернутись, Та щось кінць мій вороненький В воротах спіткнувся.</i></p>

<p>І. Котляревський використав як вступну арію Наталки в п'єсі «Наталка Полтавка».</p>	<p>«Віють вітри, віють буйні» Тема твору – зображення почуттів самотньої дівчини, яка порівнює себе з билиною в полі, що росте в піску на спеці. Паралелізм: дерева гнуться – слози не ллються. Риторичне звертання: Де ти, милий, чорнобривий? (1):</p>	<p>1) <i>Де ти, милий, чорнобривий? Де ти? Озовися! Як я, бідна, тут горюю, прийди подивися.</i></p>
<p>Народні балади ТЛ. Балада – віршований ліро-епічний твір казково-фантастичного чи героїчного змісту з трагічним завершенням.</p>	<p>Балада «Ой летіла стріла» має трагічний зміст: удовиний син гине від ворожої стріли. За ним тужать мати (<i>Де матінка плаче. Там Дунай розлився...</i>), сестра (<i>Де плаче сестриця, Там слізок криниця...</i>) та мила дівчина (<i>Де плаче миленька – Там земля сухенька</i>). Мати й сестра тужитимуть ще довго, а мила швидко забуде втрату. У творі є гіпербола (перебільшення: <i>від сліз Дунай розлився, сліз криниця</i>), метаморфози (перетворення – 1), трикратність (три зозулі).</p>	<p>1) <i>Летять три зозуленьки, І всі три рябенькі: Одна прилетіла, В голівоньках сіла; Друга прилетіла, Край серденька сіла; Третя прилетіла Та в ніженьках сіла.</i></p>
<p>Думи ТЛ. Дума – жанр народного ліро-епосу. Великий твір переважно героїчного змісту, виконуваний <u>речитативом</u> у супроводі бандури або кобзи. Дума відрізняється від історичної пісні тим, що в пісень є стала мелодія (можна визначити розмір, кількість складів у рядках однакова), а в думі кількість складів у рядках різна і розмір визначити неможливо.</p>	<p>«Дума про Марусю Богуславу» Одна з найвідоміших козацьких дум. Це історія про дівчину з містечка Богуслава, яка пробула в полоні 30 років. Вона звільняє козаків, що сидять 33 роки у темниці. Маруся привітала їх з Великоднем, за що козаки почали її проклинати. Жінка у відповідь звільняє бранців, але не тікає з ними, бо уже має дітей від турка і «потурчилася, побусурменилася».</p>	<p><i>Ой визволи, Боже, нас всіх, бідних невольників, з тяжкої неволі, з віри бусурменської, На ясні зорі, На тихі води, У край веселий, У мир хрещений!</i></p>

Давня українська література

<p>Монументалізм Тл.</p> <p>Ознаки монументалізму:</p> <ul style="list-style-type: none"> – короткі афористичні речення (Будемо живі або мертві); – використання сталих зворотів: <i>зломити спис, поставити стяг, налитися шоломом води;</i> – засудження міжусобних чвар; – осуд язичництва. 	<p>«Повість минулих літ»</p> <p>Найперший літопис, укладений у Києві на початку XII ст. Було три редакції: 1) Нестора Літописця; 2) ігумена Сильвестра; 3) невідомого автора.</p> <p>Оригінали втрачено, дійшли списки – Іпатівський та Лаврентіївський (XIV–XV ст.).</p> <p>Легенди:</p> <p><i>Про заснування Києва.</i> Апостол Андрій Первозваний під час подорожі по Дніпру напроорокував, що на пагорбах постане «<i>город великий і церков багато воздвигне Бог</i>». Згадано давню легенду про Кия, Щека, Хорива та їхню сестру Либідь, які заснували нове місто, згодом назване на честь Кия (1).</p> <p><i>Про помсту княгині Ольги.</i> Княгиня Ольга жорстоко помстилася древлянам за вбивство її чоловіка Ігоря: узяла в облогу місто й зажадала данину у вигляді голуба й горобця від кожного двору. Уночі птахів відпустили, прив'язавши їм до ніг клоччя з сіркою, яке підпалили. Місто згоріло, а жителів, які врятувалися від пожежі, узяли в полон (2).</p>	<p>1) «І були три брати: один на ймення Кий, а другий – Щек, а третій – Хорив, і сестра їхня – Либідь. Кий сидів на горі, де нині узвіз Боричів, а Щек сидів на горі, яка нині зветься Щекавицею, а Хорив – на третій горі, через що і прозвана вона Хоривицею. І збудували вони городок в честь свого старшого брата й нарекли його Києвом».</p> <p>2) «І коли зійшлись обидва війська, кинув списа Святослав на древлян. Спис пролетів між вухами коня і впав коневі у ноги, бо Святослав був ще дитиною. І сказав Свенельд, воєвода батька його: «Князь уже почав. Удармо ж, дружино, за князем!» І перемогли древлян».</p>
--	---	--

ТЕМА №4

Орнаменталізм (готика)

ТЛ.

Ознаки:

- 1) Мозаїчність композиції: екскурси в минуле, відступи.
- 2) Світ – це система символів.
- 3) Багата тропіка.
- 4) Складна синтаксична будова тексту.
- 5) Оспівування аскетизму.

В основі твору – реальні історичні події 1185 року про похід новгород-сіверського князя Ігоря на половців – кочовиків, які постійно нападали на Київську Русь.

«Слово про похід Ігоріє»

Тема твору – невдалий похід князя Ігоря (у живих залишилося лише 15 воїнів).

Твір належить до ліро-епосу, нагадує за формою українські думи.

Композиція твору:

1. Заспів (1) – звернення до давніх часів (вимисла Бояна) і до подій сучасних.
 2. Збір Ігорового війська. Знаки-попередження (затемнення сонця).
 3. Перша битва – перемога над половцями.
 4. Друга битва – «кривавий пир», тривала півтори доби на річці Каялі, змальовано за зразком народних дум: «*Бились день, другий, на третій упали стяги Ігореві...*»
 5. Пророчий сон Святослава й Золоте слово, у якому – ідея твору: єднатися треба, захищаючи землю Руську.
 6. Плач Ярославни, яка звертається до сил природи, щоб вони захистили її чоловіка.
 7. Утеча Ігоря з полону й повернення в Київ, де його радісно вітають міщани.
- Сюжет:** події у творі подано непослідовно: вступ про співця Бояна, сон князя Святослава (київського), плач княгині Ярославни в Путивлі – ці сцени вплетені в загальну канву «Слова...».

1) Чи не гоже було б нам, браття,
Розпочати давніми словами
Скорбну повість про Ігорів похід,
Ігоря Святославовича? –
А зачати нам отую пісню
По сьогоднішніх бувальщинах,
Не по намислу Бояновім.

Головний образ – земля Руська.

Головний герой – Ігор.

Персонажі:

Ігор Святославович – князь новгород-сіверський.

Ігор: «Або голову зложити, або написати шоломом з Дону», «Лучче потягнимо буту, ніж полоненими...»

Брат Всеволод – князь

Трубчевський (Буй-Тур Всеволод).

Син Володимир – князь

путивльський.

Племінник Святослав – князь

рильський.

Ярославна – дружина Ігоря.

Князь Святослав київський

Овлур – тлумач у половців, русич, який допомагає втекти Ігорю.

Половецькі хани Гзак і Кончак.

ТЕМА №5

<p>Бароко ТЛ. Бароко – стиль у мистецтві, для якого характерні химерність, пишність форм. У літературі ознаками бароко є багатство порівнянь, метафор, звернення до такого жанру, як байка. В Україні цей стиль отримав назву «козацьке бароко», бо припав на період козаччини. Найвідоміший представник – Сковорода – філософ, композитор, поет, байкар. На його могилі написано: «Світ ловив мене, та не впіймав». За життя жоден твір Сковороди не був надрукований. А з 1838 р. – заборонено. Дві найвідоміші збірки: «Сад божественних пісень» – 30 поезій, «Байки Харківські» – 30 байок.</p> <p>ТЛ. Байка – невеликий віршований або прозовий <u>алегоричний</u> твір з <u>повчальним</u> змістом. Головна думка – в моралі (Сковорода називав силою).</p>	<p>Григорій Савич Сковорода (1722–1794) «Всякому місту – звичай і права» – 10-та пісня. Написано у сатиричному тоні. Кожна строфа має 6 рядків. 5–6-й рядок – рефрен (повтор) (1): На головне питання автор дає відповідь в останній строфі (2):</p> <p>«De Libertate» (Свобода) Твір як відповідь на заборону і зруйнування Катериною II Запорозької Січі. Автор побоюється втратити свободу, яку порівнює із золотом. В останніх рядках прославляє Богдана Хмельницького (3):</p> <p>«Бджола та Шершень» Головна ідея – ідея спорідненої («сродної») праці. Праця для кожного з нас має відповідати нашій природі. Головні герої – Бджола та Шершень. Образ Бджоли (1): Шершень не може зрозуміти Бджолу, бо народжений для іншого (2): Сила (мораль) байки в кілька разів більша за основну частину й виглядає як філософський трактат. Сковорода згадує філософів Катона, який стверджує, що «сродна» праця додає сил, та Епікура, який продовжує, що така праця «потрібне робить неважким, а важке – непотрібним».</p>	<p>1) Я ж у полоні нав'язливих дум, Лише одне непокоїть мій ум. 2) Хто ж бо зневажить страшну її сталь? Той, в кого совість, як чистий кришталь.</p> <p>3) Слава навіки буде з тобою, Вальності отче, Богдане-герою.</p> <p>1) Герб мудрої людини, що в природженому тілі трудиться. Нам незрівнянно більша втіха збрати мед, ніж споживати. 2) Це образ людей, що живуть крадіжкою чужого і родилися на те тільки, щоб їсти і пити.</p>
--	---	--